

Jaar 1433 – ‘Reinheitsgebot’ te Sint-Truiden -

*Binnen een later proces, worden te **Sint-Truiden**, een paar retro akten uit 1433 aangehaald die voor ons interessant zijn. Deze akten werden gehaald uit een oud ‘kuerboeck’ om als argument in het proces in te brengen.*

De samenstelling van de bieren die door de ‘brouwersgilde’ – de brieders, zoals men toen schreef – gebrouwen werden, werd hier bij ordinantie bepaald.

Uit het register – Miscellaneum 10 – uit het archief van de abdij van Sint-Truiden nr. 237 – op folio 587.

Ordinantie gemaect bij heeren ende stadt op die **brieders** deser stadt ende soo sy voortoen brauwen sullen inden eerste hoppe ende biere de quarte van een ortie.

Met ‘hoppe’ wordt hier hoppebier bedoeld. De ‘quarte’ is gelijk te stellen met de inhoudsmaat ‘vierendeel’. Het hobbier dat gebrouwen dient de worden moet aan een oortje verkocht worden.

In den eersten, soo sal men inleggen tot een **ortiens hoppe**; **vier mudden gerste** ende **twee mudden spelte**, altermael rauwts goeds, Sint-Truyder maete ende niet min, ende van desen goede en sal niet meer afgaen dan dat molster coren – de wettelijke hoeveelheid graan die de molenaar mocht nemen - ende dander goedt voort sal al ter cuype komen – de rest dient allemaal in de bierkuip gedaan te worden - ende daer af salmen brouwen xiiij – 14 - vat hoppe blyvens, ende niet meer mer wael min, - dus niet meer, anders werd het bier te slap, maar minder mag wel - sonder verboeren – anders zal men beboet worden - ende geven van elcken vaet ter accijse ij bodden.

Er dienen per vat 2 ‘bodden’ of ‘boddragers’, dit zijn een soort munten, als accijns betaald te worden.

Item in alre manieren voorscreven salmen brauwen **dobbel hoppe**, de quarte van **eenen halven boden** ende ter deser hoppe salmen inleggen vier mudden gerste ende twee mudden spelte ende daer af brauwen mer **seven vat hoppe** blyvens ende niet meer, mer wael min, sonder verboeren ende geven van elck vat ter accyse v – 5 – bodden ende oft eenigen brieder genoechden te brauwen des dobbelder hoppe om uyster stadt te voeren ende te vercoopen, dien zoude van alck vat dat hij uytvoerde niet meer geven dan iij – 3 – bodden ter accyse.

Het accijns op dobbel gehopt bier lag dus 2 ‘bodden’ lager dan dit dat in de stad bleef! De uitvoer werd dus gestimuleerd.

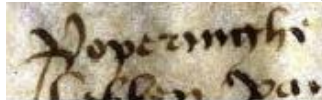
Item tot eender hoppe die quarte van **ses myten**, salmen inleggen drye mudden gerste ende een mudde spelt rauwts goedts inder manieren als dat voor vercleert is ende daer af brauwen xiiij vat hoppe blyvens ende niet meer mer wel min, sonder verboeren ende geven van elck vat ter accyse 1 bodde.

Item in alre de maniere voorscreven nae dat voor vercleert is, salmen oock brauwen **suert bier**, altijdt op half accijse.

*Gezien het feit dat er hier enkel sprake is van hobbieren, kunnen we er in zekere zin van uit gaan dat er hier sprake is van een vroegtijdig ‘**reinheitsgebot**’. In Duitsland zou het duren tot 1487 voor we een eerste reinheitsgebot kennen door Albrecht van Beieren uitgevaardigd en beperkt tot Munchen.*

*Gezien de andere accijnsakten die we vonden, kwam de praktijk er blijkbaar op neer dat het de graaf van Vlaenderen was, in het bijzonder zijn 'ontvanger generaal van Vlaenderen' die het recht op het bieraccijns toekende of oplegde. In 1450 was dit **Laureins Demaech**.*

Ic **Laureins DeMaech**, raed minne gheduchte heeren minne heer shertoghen van Bourgondie; grave van Vlaenderen ende zyn ontvanger generael van Vlaenderen ende van Artois – doet te wetene; allen lieden hoe ute dien dat uedele goede heeren scepenen ende cuerheeren vander

poort van Poperinghe tot my ghesonden hebben hun ghedeputeerde my te kennen ghevende dat dat tconsent ende ottroy die sy lieden laetswerff ghehadt hebben van te moghen doen assisen binder voirschreven poort konden vutgaen ende expireeren sal tsinte jansdaghe midsomer

eerstcommende ende dat sonder dat vernieut thebben, zy in de zelve poort niet en zouden moghen regneren noch houden staende reensterk

Versouckende ende biddende om tselve ottroy vernieuwt te hebben,

Soo est dat ick als ontfanger voirschreven ut naeme van minne voornoemde gheduchte heere, den voornoemde goede lieden scepenen ende burgheere van den zelve poort gheconsenteert ende ghewilleniert hebbe

ende bi dese minne heren consenteren ende willenieren,

dat van sente Jansdaegh midsomer nu eerstcommende, drie jaeren langhdurend die utgaen ende expireeren sullen int jaer duyst vierhondert drie ende vichtich,

sy sullen moghen doen doen gaen heffen ende ontfaen assisen **ende maletoten van alrande goeden** diemen binder voorsseyde poort coopen ende vercoopen oft dispensereren sal inde manieren dat hiernaer verclaerst staet, dats te wetene van elken vate wyns van vier mudden tien ponden parisis

Item van elcken tonne **amborgher bier** die binder voirschreven tyt werdt vercocht of verdispenseert binder voirschreven poort xij gulden

Item van eenen vate **herlantschen biere** xij gulden

Item van eenen stuck herlantsche biere tien gulden ende twee den ghelster

Item van elken vate van ander **vutlantsche biere** also vele als sy ge-estimeert hebben ghesin te ghelden inde tyden verleden

ende dat men elck doet betaelen binder land van Vlaenderen de tonne houdende xlvij stoopen ende daerboven

Item van biere van twee penninghen parisis de stoop van elcken braut houdende twee poytaristen vaten vij gulden

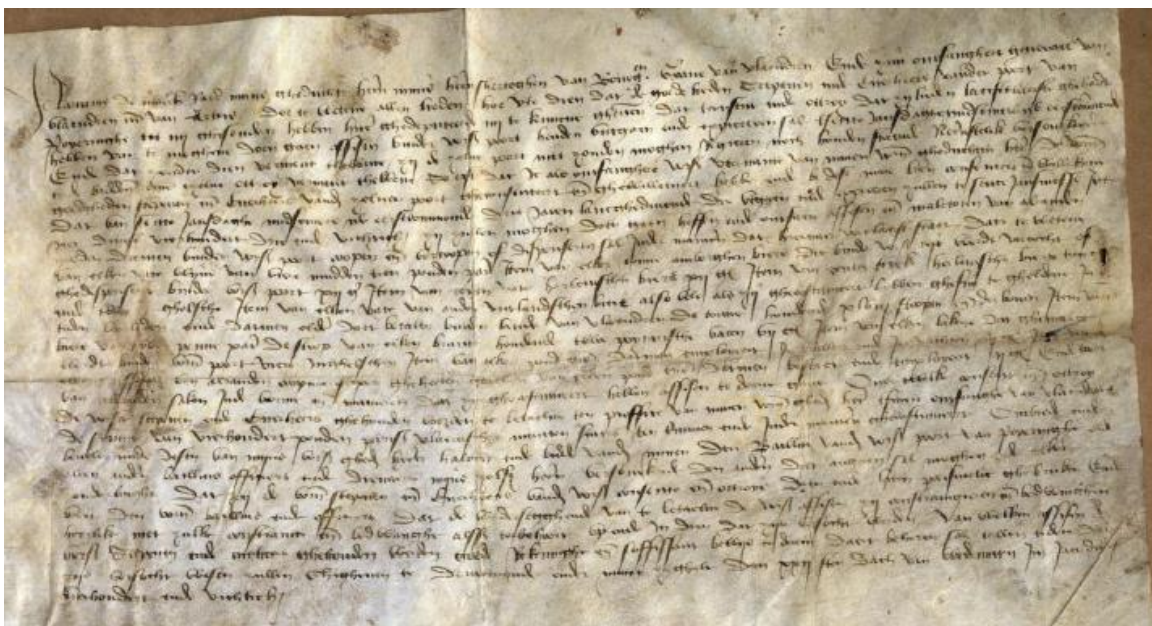
Item **van elken laken** dat gemaect werdt binder voirnoemde poort vier inghelsten

Item van elken pont grooten dat men employeert **in vellen ende in vachten** xij gulden

Item van **de cleene assysen van alranden coopmanscepen** ghehoven egallyck van elken pont grooten dat men bestaet ende tempolyeert ij gulden ende taxt

van alrande saeken inde vorme manieren dat zy gheafirmeert hebben assysen te doen gaen over twelck consent ende ottroy de voorseyde scepenen ende cuerheers ghehouden werden te betaelen ten profytte van minne voornoemde geduchte heere, tsynnen ontfanger van Vlaenderen de somme **van vierhondert ponden parisis** vlaemscher munten sjaers ten forme ende inde manieren ghecostumeert

Ontbiedende ende bevele midts desen van myne voorseyde gheduchte Heere halven ende vulle van den munten , Den bailliu van de voorseyde poort van Poperinghe ende allen ander baillius, officiers ende dienaers minne *zelfst* heere versouckende den andere diet aengaen zal moghen ende elken zonderlinghe dat zy den voornoemde scepenen ende cuerheeren van de voirseyde consente ende ottroy doen ende laten paiselic gebrucken ende van den voornoemden baillius ende officiers dat de wedersegghende van te betaelen de voorseyde assisen zij constringieren ende bedwinghen heerlik met zulk constract ende bedwanghe alsse toebehoort up ende indien dat zij versocht worden Van welken assisen de voorseyde scepenen ende cuerheer ghehouden worden **goed rekeninghe ende souffiffant borge** te doene, daert behoren zal tallen tiden dat sij versocht wesen sullen Ghегheven te **Dendermonde** onder minnen zeghele den xxijsten dach van wedemaent int jaer duyst vierhondert ende vichtich

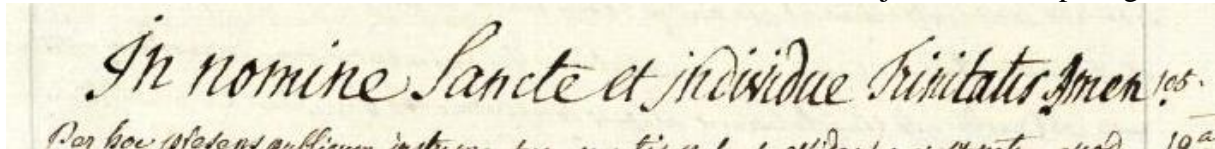
In de voorgaande akte valt het in eerste instantie op dat de plaatsvervanger van de graaf, in deze akte dus effectief de toelating geeft om accijnsen te heffen en hiervoor 400 ponden parisis vraagt.
Duidelijk is ook dat men niet alleen accijnsen legt op het bier en de wijn maar ook op andere producten zoals het laken en de vellen.
Binnen het bieraccijns wordt er onderscheid gemaakt tussen: ‘amborgher bier’, wat we mogen hertalen als Hamburgs bier. Het is immers zo dat het Hamburgs bier dat binnen de Duitse Hanze verspreid werd, en dat hobbier was, lange tijd een voorkeursbehandeling kreeg qua taks in Vlaanderen, zeker in de 14de eeuw.
Ook hier zien we dat dit bier gelijk gesteld wordt met het ‘herlantsch’ of binnenlands bier. Voor het accijns op het ‘vutlantsch’ bier wordt gesteld dat het gelijk gesteld werd met de vroegere taks.
De akte van de 6de mei 1456 – SAP A23 - die daarop aansluit, is volledig identiek met deze voorgaande akte met uitzondering van de datum op het einde:
 Ghегheven te Ghendt onder minnen zeghele den vjsten dach van wedemaent int jaer duyst cccc sesse ende vichtich

17 augustus 1454 – De bede van de Poperingenaars

Haigneré – akte 3012 – tome VI, nr. 105, p. 231

Charles van Bourgondië, graaf van Charolais, lieutenant generaal van de hertog van Borugondië, zijn vader, die vertrokken is uit deze landen, octroyeert aan de stad Poperinge het recht om gedurende 10 jaar een accijns te heffen op de dranken die men hier verkoopt.

In deze akte verklaart Charles dat hij de ootmoedige bede gekregen heeft van zijn zeer beminde mannen, keurbroeders en inwoners van de stad en de heerlijkheid van Poperinge.

In deze bede worden de volgende Poperingenaars als schepenen genoemd: Jehannes Vandenneede, Franciscus de Valewe, Ghilenus Moenaert, Rogerus de Passendale, Jehannes Pelin en Guide Vandenniepe.

Als keurheren krijgen we de volgende namen: Jehannes Willaert, Laurenilius Buc, Jehannes Saeye, Chrispianus Van Messine, Theodorus Metrebaerde en Jehannes de Babretanquer.

Als keurbroeders krijgen we de volgende namen te horen: Cornelis Basin, Karolo Vandermaelne, Chrispiaan Buc, Jacob Roelin, Willem Stalin, Lambert Makeblut, Lamberto Lodiic, Michael Coopman, Gilene de Brouke en Fransois Ogier.

In deze bede stellen de Poperingenaars dat eertijds, voor honderd jaar, dus **rond 1350** er in Poperinge heel wat meer volk woonde dan nu; er waren toen **meer dan 1400 wevers** en dat bracht natuurlijk heel wat welvaart mee.

Toen kon men elke keer als de prins van het land aan zijn onderdanen geldelijke hulp vroeg, hun part betalen. Die van Brugge, die dit regelen, sturen nog altijd hun taks en de Poperingenaars helpen deze betalen, zoals momenteel een bede van 66 000 'escus'. Daarnaast leveren zij ook op iedere 66 gevraagde miliciens, 1 man.

Nu is de bevolking van Poperinge terug gevallen op $\frac{1}{4}$ van dit getal onder andere door de oorlog van 72 jaar geleden...

En door de grote mortaliteit...

Waarbij we aan de verschillende pestepidemieën moeten denken.

Daarnaast was er 35 jaar geleden – *dus in het jaar 1419 – zie aldaar* – een grote brand te Poperinge waarbij Poperinge volledig vernield werd, met uitzondering van 40 tot 50 huizen waar er meer dan 3000 stonden en waarbij de Sint-Bertinuskerk tot as verpulverd werd, met uitzondering van de klokketoren die met veel moeite kon bevrijd worden; een kerk die zo prachtig en rijk was, zoals er geen andere in de streek of zelfs in Vlaanderen te vinden was. En daarnaast moet men ook denken aan de vernieling van Poperinge, nu 18 jaar geleden – *dus in het jaar 1436 – zie aldaar* – toen de Engelsen hier brand stichtten, waarbij Poperinge totaal vernield werd waarbij weer dezelfde kerk in brand stond met de klokketoren erbij, waarbij alle klokken naar beneden vielen. Daarbij namen de Engelsen vele rijke Poperingenaars als gijzelaars mee. Hierbij vonden 2 tot 3000 mensen de dood.

Om al deze redenen is onze stad momenteel weinig bevolkt en is er weinig handel.

En ook door de afwezigheid van de Oosterlingen waarmee Poperinge hun lakenhandel dreef, nam de bevolking af, zodat we in plaats van de eertijds 1400 wevers en nu nog slechts een 80-tal zijn.

Ondanks deze bevolkingsvermindering blijven de Bruggelingen zich houden aan de oude verdeling van de belasting, zoals zij dit nu onlangs terug gedaan hebben. Voor Poperinge loopt deze taks nu op tot de som van 1500 ponden grooten,

Daarnaast dienen we ook nog ons deel te betalen van de 20 000 gouden ridders die aan de gemalin van de hertog beloofd zijn.

Deze twee sommen samen, maken een veel te grote last uit voor ons verarmde volk zodat we deze onmogelijk kunnen betalen in de navolgende 10 jaar, waarbij we jaarlijks 156 ponden groten zouden moeten betalen. De eerste termijn hiervan – een derde van deze som – werd reeds betaald en bracht nog meer armoede mee voor onze weinig bevolkte keure.

Vandaar dat wij suppleanten onmogelijk deze sommen nog kunnen opbrengen, zonder dat we de toelating en het octrooi zouden krijgen om een accijns te heffen op de wijn en de bieren die hier in detail verkocht worden.

En dan horen we het besluit:

Gezien al deze voorgaande bedenkingen en gezien ook het advies van ‘onze zeer beminde president van de raadkamer van onze heer en vader, residerende te Ieper, en op advies van de rekenkamer te Rijsel, geven wij en accorderen, bij onze ‘gracie’ de toelating om een taks te hebben op de wijn, de queutes en de kleine ‘cervoises’ of bieren die in detail verkocht zullen worden binnen de keure van Poperinghes, en dit voor een termijn van 10 jaar navolgende.

Van deze taks die op deze dranken zal geheven worden, dient er wel een kwart denier naar de abt van Sint Bertin te gaan. Daarnaast dienen de oude accijnzen – *diegenen die dus geheven werden door de drie leden van Vlaanderen tot het betalen van de bedes van de hertog* – verder geïnd te worden.

De akte van de hertog wordt gegeven in Rijsel op de 17de augustus 1454.

Eén en ander betekent dus dat er nu twee taksen op de drank worden geheven, een oude accijns die we de Vlaamse taks zouden kunnen noemen, en een nieuwe stadaccijns. Ook de abt van Sint Bertin, Guillaume Fillastre, gaat op de 21ste september 1454 akkoord met deze accijns.

In zijn akte vinden we de nieuwe accijnzen duidelijk uitgelegd. De volgende accijnzen zijn nu te betalen:

te weten op ieder ‘lot de vin’ waarop men tegenwoordig 14 mytten accijns betaald, wordt er nog 10 mytten bijgevoegd; dus samen 24 mytten;

op iedere ton ‘queute’ – bier waarop men momenteel 12 ‘gros’ betaalt, wordt er nog eens 12 groten bijgevoegd, zodat er samen 5 mytten dient betaald te worden;

op iedere ton kleine ‘cervoise’ of bier, waarop momenteel 10 grooten accijns gegeven worden, komt er een verhoging van nog eens vijf groten, zodat men samen 2 mytten accijns dient te betalen.

Op de 6de mei 1456 krijgen we eigenaardig genoeg een nieuw octrooi van de stadsaccijnzen op de drank en van de 'maltetten' op de koopmansgoederen (SAP A23), dit terwijl we op de 17de augustus 1454 naar aanleiding van de bede van Poperingenaars reeds een uitgebreid octrooi kregen en die in principe 10 jaar geldig was. Het lijkt ons dan ook eerder een aanpassing van de voorgaande bede.

Ick, Laureins Demaech, raed minne gheduchte heeren, mijne heeren shertoghen van Bourgondie, Graven van Vlaenderen ende zyn ontfangher general van Vlaenderen ende van Artois

Doen te wetene allen lieden, hoe ute dien dat uedelen goede lieden scepenen ende cuerheeren van den poort van Poperinghe tot my ghesonden hebben hun gedeputeerde my te kennen ghevende dat tconsent ende ottroy die sy lieden laetswerff ghehadt hebben

van te moghen doen assisen binder voirschreven poort konden vutgaen ende expireeren sal tsinte jansdaghe **midsomer** eerstcommende ende dat sonder dat vernieut thebben, zy in de zelve poort niet en zouden moghen regneren noch houden staende reensterk Versouckende ende biddende om tselve ottroy vernieuwt te hebben,

soo est dat ick als ontfangher voirschreven ut naeme van minne voornoemde gheduchte heere, den voornoemde goede lieden scepenen ende burgheere van den zelve poort gheconsenteert ende **ghewilleniert** hebbe ende bi dese minne heren consenteren ende **willeneren**, dat van sente Jansdaegh midsomer nu eerstcommende, drie jaeren langhdurend die utgaen ende expireeren sullen int jaer duyst vierhondert drie ende vichtich, sy sullen moghen doen doen gaen heffen ende ontfaen assisen ende maletoten van alandre goeden diemen binder voorssyede poort copen ende vercopen oft dispensereren sal inde maenden dat hiernaer verclaers staet, dats te wetene

van elken vate wyns van vier mudden tien ponden parisis

item van elcken tonne **amborgher bier** die binde voirschreven tyt werdt vercocht of verdispenseert binder voirschreven poort xij gulden

item van eenen vate **herlantschen biere** xij gulden

item van eenen stuck **herlantsche biere** tien gulden ende twee den ghelster

item van elken vate van ander **vutlantsche biere** also vele als sy ge-estimateert hebben ghesien te ghelden

inde tyden verleden

ende dat men elck doet betaelen binder land van Vlaenderen de tonne houdende xlvij stoopen ende daerboven

item van biere van twee penninghen parisis de stoop van elcken braut houdende twee poytaristen vaten vij gulden

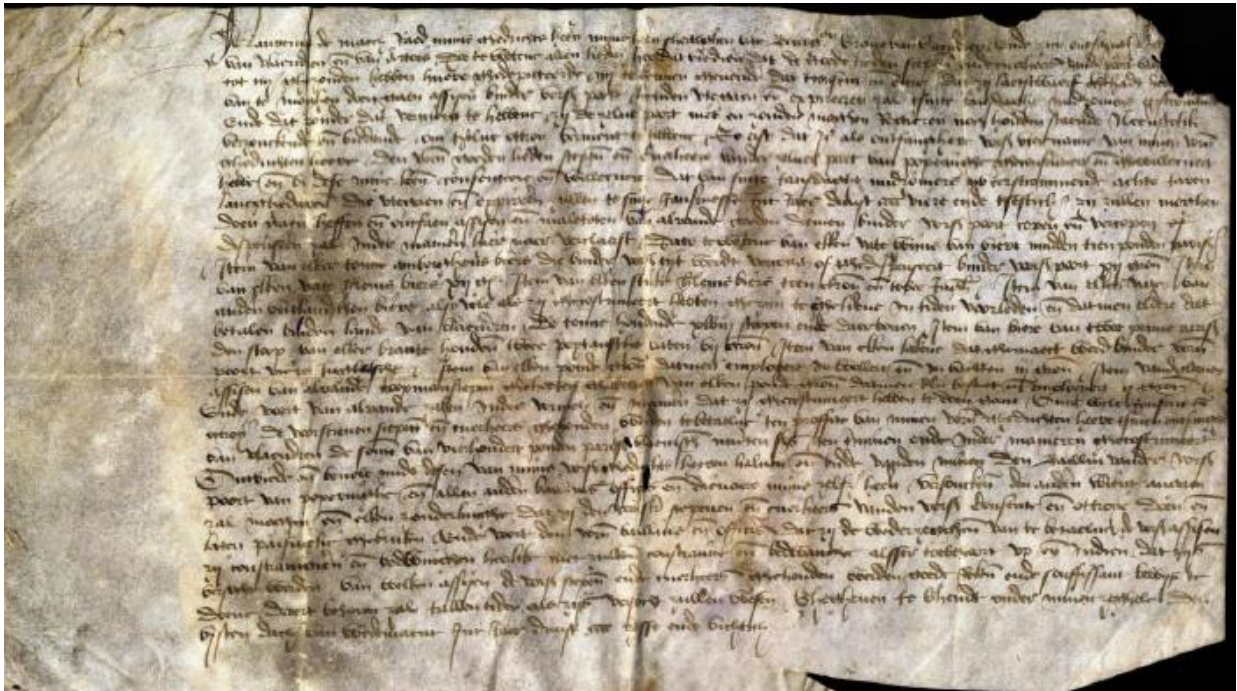
Item van elken laken dat gemaect werdt binder voirnoemde poort vier ingelschen

Item van elken pont grooten dat men employeert in vellen ende vachten xij gulden

Item vande cleene assysten van alranden coopmanscepen gheschoeten egallelyck van elken pont grooten dat men bestaet ende tempolyeert ij gulden ende taxt

van alrande saeken inde voirnoemde manieren soo sy gheaffirmeert hebben assysen te doen gaen over twelck consent ende ottroy

de voorseyde scepenen ende cuerheeren ghehouden werden te betaelen ten profytte van minne voornoemde geduchte heere, tsynnen ontfangher van Vlaenderen de somme van vierhondert ponden parisis vlaemscher munte sjaers ten tunnen ende inde manieren ghecostumeert

Ontbiedende ende bevele midts desen van minne voorseyde ...

Heeren *halven ende bull van den minne*

Den bailliu van de voorseyde poort van Poperinghe ende allen ander baillius, officers ende dienaers minne *zelfst* heeren versouckende ...

Zal ... ende elken zonderlinghen dat zy den voorseyde scepenen ende cuerheeren van de voirseyde consente ende ottroy doen ende laten paisachtich gebrucken ende wort den voornoemde bailliu ende officieren dat zij de cuer

Van te betaelen de voorseyde assisen zy constramineren ende bedwingen

Met zulken constranen ende bedwangh alsser toebehoort up ende indien dat zij ...

Van welken assisen de voorseyde scepenen ende cuerheeren ghehouden worden goed rekeninghe ende souffssant borge te doene, daert behoren zal tallen tiden als sij versocht sullen wesen

Ghegheven te Ghendt onder minnen zeghele den vjsten dach van wedemaent int jaer duyst cccc sesse ende vichtich.

